

MISIR ROMANINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ (1914-1944)

ASIYE ÇELENLİOĞLU

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 449

Edebiyat: 241

ISBN 978-625-5905-16-1

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2025

Yazar: Asiye Çelenlioğlu

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Mısır Romanına Eleştirel Bir Bakış (1914-1944)

Yazar: Asiye Çelenlioğlu (Doç. Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2025.

158 s. ; 13,5 x 21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 449) Dizin var.

ISBN 978-625-5905-16-1

1- Edebiyat 2- Roman İncelemesi 3- Arap Edebiyatı

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Ön Söz	9
Giriş	11
Mısır'da Yenilik Hareketleri.....	12

BİRİNCİ BÖLÜM

Mısır'da 19. Yüzyılın Sonu İle 20. Yüzyılın Başında Görülen Fikir Hareketleri ve Önderleri	15
1. Genelde İslâm Âlemi ve Özelde Mısır'ın Batı Karşısında Durumuna Çözüm Önerileri.....	15
1.1. İslâmcı Reformistler	15
1.2. Cemâleddin Efgânî	16
1.3. Muhammed Abduh.....	18
2. Mısır'ın Bağımsızlığı Konusunda Entelektüellerinin Tavrı	21
3. İslâm Birliği Düşüncesi	25
4. Milliyetçilik.....	26
5. Yeni Kavramlarla Yeni Formüller.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

Mısır'da Toplumsal Hayat	31
1. Hürriyet ve Eşitlik.....	33
2. Toplumsal Adalet.....	34
3. Kadın Sorunsalı	38
4. İlmî Hayat	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Modern Mısır Romanı	47
1. Mısır Romanının Doğuşu	47
2. Mısır Romanı ve Toplum.....	58
3. İlk Dönem Mısır Romanının Özellikleri.....	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Modern Mısır Romanına Eleştirel Bir Bakış	63
1. Kadın	64
1.1. Zeyneb (1914).....	65
1.1.1. Zengin Kadın-Fakir Kadın İkilemi.....	66
1.1.2. Evliliğin Kutsallığına Saldırı.....	70
1.1.3. Kimin İçin Özgürlük?	71
1.2. Havvâ Bilâ Âdem (Âdemsiz Havvâ, 1933).....	74
1.3. İbrahim el-Kâtib (1931).....	78
1.3.1. Kadın Erkek Ayrımı.....	80
1.3.2. Kadın, Aşk, Evlilik.....	81
1.4. Şecerâtu'l-Bûs (Sefalet Ağacı, 1944).....	85
1.4.1. Çok Eşlilik.....	85
1.4.2. İtaatkar Kadın.....	87
1.5. Duâu'l-Keravân (Kerevan Kuşunun Çağrısı, 1934).....	89
1.5.1. Kaderim Kendi Ellerimde.....	92
1.6. Sâra (1938).....	94
1.7. Avdetu'r-Rûh (Ruhun Dönüşü, 1933)	97
1.8. er-Ribâtu'l-Mukaddes (Kutsal Bağlar, 1944)	101
1.8.1. Modernitenin Odağında Kadın.....	102
1.8.2. Kendini Erkeğine Adayan Kadınlar	105
1.9. el-Mesâbihu'z-Zerk (Mavi Lambalar, 1960).....	106
2. Modernite	110
2.1. Modernitenin Günlük Yaşama Etkisi Günlük Yaşam.....	111
2.2. Modernitenin Olumsuz Sonuçları.....	116
2.2.1. Rüşvet.....	116
2.2.2. Norm ve Geleneğe Eleştiri	117
2.2.3. Toplumsal Yozlaşma.....	118
2.2.4. Batılaşmayla Başlayan Yabancılaşma.....	122
3. Eğitim.....	126

3.1. Yeni Açılan Okullar	128
3.2. Yurt Dışı Eğitimi	130
4. Din.....	133
4.1. Din Modernite Çatışması	133
4.2. Şeyhe İtaat ve Tevekkül	136
4.2.1. Tevekkül.....	137
5. Batıl İnançlar	139
6. Tabakalaşma	143
Sonuç	147
Kaynakça	149
Dizin	153

Ön Söz

Farklı coğrafi özelliklere ve farklı tarihi geçmişe sahip ülkelerin sırf aynı dili konuştukları ve aynı dilde eser verdikleri için Arap edebiyatı adı altında değerlendirilmesinin aksine; her ülke romanının kendi yerel renkleriyle farklılaştığı ve ele aldığı sorunsalların sosyal ve siyasi yapıdan beslendiği gerçeğinden hareketle, bu eserde sadece Mısır romanı ele alınmıştır.

Dinî inanç, siyasi tercih, norm ve geleneklerden oluşan toplumsal yapıyı kucaklayan Mısır romanı, Muhammed Hüseyin Heykel'in *Zeyneb* (1914) adlı eserinden itibaren kırsalda ve şehirde toplumun her katmanını karakterize etmiş, Mısır sosyal ve siyasi tarihinin not defteri olmuştur. Mısır romanını ve Mısır toplum yapısını anlamak, döneme hâkim fikrî dizini anlamaktan geçecektir. Tarihe mal olmuş olayların ardında yatan duygusal arka plan, değişimin sancılı yüzü ve Mısır insanının tarihi seyir içindeki tavrı, Mısır romanının derinliklerinde gizlidir.

Eleştirel bir bakışın sergilendiği bu çalışmada, edebiyat ve sosyoloji arasındaki ilişkiden yola çıkarak ilk örneklerinden itibaren XX. yüzyılın ilk yarısına kadar olan süreçte roman sanatının sorunsallaştırdığı sosyal ve siyasi gündeme işaret edilmiş, alt yapıyı oluşturan fikir hareketleri üzerinde durulmuştur. Edebiyatla sosyoloji ilişkisini

ele alan bölümün ardından söz konusu dönemde roman satırlarına yansıyan sorunsallar ilgili başlıklar altında değerlendirilmiştir. Çalışmanın temeyyüz eden özelliği, bu sorunsalları beslendiği yapıyla ilişkilendirerek ele almasıdır.

Asiye Çelenlioğlu
İstanbul, 2025

Kaynakça

- Abdumelik, E. (1971) *Çağdaş Arap Düşüncesi*. Çev. Adnan Cemgil. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Abdumuttalib, A. M. (2003). *Vakıatu'l-İskenderiyye fi 1882*. Keferdevar: Mektebetu Bostanu'l-Meârif.
- Ağaoğulları, M. A. (1989). "Fransız Devriminde Birey-Devlet İlişkisi (1789-1794)", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 44: 195-228.
- el-Akkâd, M. (2006). *Sâra*. Kahire: el-İdâretu'l-Amme li'l-Neşr.
- Akpınar, B. (2015). *Ibsen'in Sıradışı Kadınları*. İstanbul: Foo Yayınları.
- Al-Sayyid Marsot, A. L. (2010). *Mısır Tarihi: Arapların Fethinden Bugüne*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Artsbaşev, M. P. (2021). *Sanin*. Ankara: Mirhan Kitap.
- el-Asvânî, A. (2005). *İmâratu Yakûpyân*. Kahire: Mektebetu Medbûlî.
- Aved, İ. (2001). *el-Kisâsu Mahmûd Tâhir Lâşin*. Kahire: Mektebetü'z-Zehrâe's-Şark.
- Berekât, A. (1981). *el-Mevkûfu mine'l-Ecânib fi's-Sevreti'l-Arabiyyeti Mısır li'l-Mısriyyîn*. Kahire: el-Ehram.
- Bora, A. (2010). "Hatırlananlar ve Unutulanlar: İslam Coğrafyasında Modernleşme ve Kadın Hareketleri", *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 53: 51-66.
- Brugman, J. (1984). *An Introduction to the History of Modern Arabic Literature in Egypt*. Leiden: Brill Press.
- Buzpınar, Ş. T. (2006). "Mustafa Kamil Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C: 31, İstanbul: TDV Yayınları: 309-310.
- el-Cebertî, A. (1958). *Acibu'l-Esâr fi't-Terâcim ve'l-Ehbâr*. Cilt: 3. Tahkik: Hasan Muhammed Cevher. Kahire: Lecnetu'l Beyân el Arabî.
- el-Cemîl, A. M. (1994). *et-Tenkîr ve't-Tebkîr Abdullah Nedîm*. Kahire: el-Heyetu'l-Mısriyyetu'l-Amme li'l-Kitab.
- Cleveland, W. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*. Çev. Mehmet Harmancı. İstanbul: Agora Kitaplığı.

- Çakmak, D. (2007). “Fransız Devrimi’nde Kadın: Eksik Yurttaş”, *Ege Akademik Bakış*, 72: 727-745.
- Çelenlioğlu, A. (2017). “Abdurrahmân eş-Şarkâvî’nin Romanlarında Toplumsal Eleştiri”, *Nüşa*, 45: 107-126.
- Çelenlioğlu, A. (2021). “Ahmed Hâlid Tevfik’in Ütopya Adlı Romanında Mısır Toplumsal Hayatının Distopik Yorumu”, *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 13/2: 635-645.
- Çelenlioğlu, A. (2019). “Alâ el-Asvânî’nin Sahte Cumhuriyet Adlı Romanında Mısır Baharı”, *Edebi Eleştiri Dergisi*, 3/2: 168-186.
- Çelenlioğlu, A. (2021). “Latîfe Zeyyât’ın El-Bâbu’l-Meftûh (Açık Kapı) Adlı Romanında Kadın Teması Üzerinden Ulusal ve Bireysel Özgürlüğün İnşası”, *SEFAD*, 45: 21-34.
- Çelenlioğlu, A. (2020). “Necîp Mahfûz’un Ayaktakımı Romanında Varoluşçuluk Perspektifinden İktidar Olgusu”, *e-Şarkiyât*, 12/4: 1288-1239.
- Çelenlioğlu, A. (2017). “Necîp Mahfûz’un Üçlemesinde Eleştirel Gerçeklik”, *e-Şarkiyat*, 9/1: 1-21.
- Dayf, Ş. (1961). *el-Edebu’l-Arabîyyi’l-Muâsir fî Mısır*. Kahire: Dâru’l-Meârif.
- Durkheim, E. (2020). *Dinsel Yaşamın İlkel Biçimleri*. İzmir: Cem Yayınevi.
- Emîn, A. (2012). *Faydu’l-Hâtır*. Cilt: 3. Londra: Hindâvî.
- Emîn, A. (1948). *Zuâmau’l-İslah fî’l-Asri’l-Hadîs*. Kahire: Mektebetu’n-Nahdati’l-Mısıriyye.
- Emîn, K. (2011). *Tahrîru’l-Mer’e*. Kahire: Hindâvî.
- Escarpit, R. (1993). *Edebiyat Sosyolojisi*. Çev. Ali Türkay. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Fâris, A. (1919). *eş-Şedvâk es-Sâk ala’s-Sâk*. Nşr. Abdurrahmân Abdurrahîm. C: I. Kahire: Dâru’l-Kutub el-Mısıriyye.
- Fevzî, H. (1968). *Sindebâd fî Rihleti’l-Hayat*. Kahire: Dârü’l-Meârif.
- Fuât, A. (1954). *Edebu’l-Mâzinî*. Mısır: Mektebetu’l-Hâncı.
- Genç, M. (2000). “İltizam”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C: 22, İstanbul: TDV Yayınları: 154-158.
- Görgün, H. (2012). “el-Urvetü’l-Vuskâ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C: 42, İstanbul: TDV Yayınları: 186-188.
- Görgün, H. (2004). “Mısır: Fransız İşgali ve Sonrası”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C: 29, İstanbul: TDV Yayınları: 569-575.
- Görgün, H. (2012). “Urâbî Paşa”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C: 42, İstanbul: TDV Yayınları: 167-169.
- el-Hakîm, T. (2009). *Avdetu’r-Rûh*. Kahire: Mektebetu’l-Âdab.
- el-Hakîm, T. (1944). *er-Ribâtu’l-Mukaddes*. Kahire: el-Heyetu’l-Mısıriyye el-Amme li’l-Kitap.
- el-Hakîm, T. (1938). *Tahte Şemsi’l-Fikr*. Kahire: Mektebetu’l-Mısır.
- el-Hakîm, T. (1998). *Uşfûr mine’s-Şark*. Kahire: Dâru’l-Mısır li’t-Tibâati.
- el-Hakîm, T. (1998). *Zehrâtı’l-Umr*. Kahire: Heyetu’l-Mısıriyye el-Amme li’l-Kitap.
- Hakkı, Y. (1960). *Fecru’l-Kıssatı’l-Mısıriyye*. Kahire: el-Mektebetu’s-Sekâfiyye.

- Hasan, M. A. (1965). *el-Fellâh fî’l-Edebi’l-Arabî*. Kahire: el-Heyetu’l-Mısıriyye el-Amme li’l-Kitap.
- el-Hekârî, A. İ. (1993). *Nakdu’r-Rivâye fî’l-Edebi’l-Arabîyyi’l-Hadîs fî Mısır*. Kahire: Ayn li’d-Dirasat ve’l-Buhusu’l-İnsânî ve’l-İctimâî.
- Heykel, A. (1983). *el-Edebu’l-Kasasî ve’l-Masrahî*. Kahire: Dâru’l-Meârif.
- Heykel, A. (1994). *Tatavvuru’l-Edebi’l-Hadîs fî Mısır*. Kahire: Dâru’l-Meârif.
- Heykel, M. H. (2011). *Zeyneb*. Kahire: Hindâvî.
- Hitti, P. K. (2011). *Siyasi ve Kültürel İslâm Tarihi*. Çev. Salih Tuğ. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Hûrî, R. (2020). *el-Fikru’l-Arabîyyi’l-Hadîs*. Londra: Hindâvî.
- Hüseyn, M. (2008). *el-İtticâhât el-Vataniyye fî’l-Edebi’l-Muâsir*. Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye.
- Hüseyn, T. (2017). *Duâu’l-Kerâvan*. Kahire: Hindâvî.
- Hüseyn, T. (2014). *Edîb*. Kahire: Müessesetu’l-Hindâvî li’t-Ta’lîm ve’s-Sekâfe.
- Hüseyn, T. (1992). *Eyyâm*. Kahire: Müessesetü’l-Ehrâm.
- Hüseyn, T. (1996). *Müstakbelu’s-Sekâfe fî Mısır*. Kahire: Dâru’l-Meârif.
- Hüseyn, T. (2013). *Şecerâtı’l-Bû’s*. Kahire, Müessesetü’l-Hindâvî li’t-Ta’lîm ve’s-Sekâfe.
- Hüsrevşah, S. H. (2002). *Hâtıratı Cemâleddîn el-Huseynî el-Efgânî*. Kahire: Mektebetu’s-Şurûk ed-Düvelîyye.
- Işık, S. (2017). “J. J. Rousseau ve Egemenlik Anlayışı Üzerine”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8/2: 79-98.
- İmâre, M. (1966). *el-A’mâl el-Kâmile Cemâleddîn Efgânî*. Kahire: Dâru’l-Kitab el-Arabî.
- İyâd, Ş. (1979). *Kıssa Kasîra fî Mısır*. Kahire: Dârü’l-Meârif.
- Kalelioğlu, U. B. (2019). “Auguste Comte’un İnsanlık Dini Kurgulamasında Üç Hal Kanunu’nun Rolü ve Pozitif Dinin Nitelikleri”, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/3: 535-544.
- Karpat, K. (1962). *Türk Edebiyatında Sosyal Konular*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- el-Kevâkibî, A. (1931). *Ummu’l-Kurâ*. Kahire: el-Matbaatu’l-Mısıriyye.
- Köroğlu, V. & Koç, M. (2017). “Stratejik Yönetim Açısından Taylorizm Prensiplerinin Zamanımıza Yansımaları”, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/1: 1-18.
- Kösemihal, N. Ş. (1964). “Edebiyat Sosyolojisine Giriş”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2/19: 1-37.
- Laşin, M. T. (1934). *Havvâ Bilâ Âdem*. Mısır: Matbaatu’l-İtimat.
- Lewis, P. (2007). “Zainab al-Ghazali: Pioneer of Islamist Feminism”, *Michigan Journal of History*, 2: 1-47.
- el-Mâzinî, A. (1937). “es-Sırakâtı’l-Edebiyye”, *Mecelletu’r-Risalet*, 213: 1-6 (Erişim Tarihi: 30 Eylül 2024) <https://t.ly/KDaH3>
- Mahfûz, N. (2017). *es-Sükkeriye*. Kahire: Dâru’s-Şurûk.
- el-Mâzinî, A. (2011). *İbrâhîm el-Kâtib*. Kahire: Müessese Hindâvî li’t-Ta’lîm ve’s-Sekâfe.

- Mornet, D. (1946). *Fransız Edebiyatı Tarihi*. Çev. Nevin Yürür. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Matbaası.
- el-Muhâfaza, A. (1987). *el-İtticâhâtü'l-Fikriyye inde'l-Arab fî Asrı'n-Nahda (1714-1797)*. Beyrut: el-Ehliyye li'n-Neşri ve't-Tevzî.
- Mûsâ, F. (1972). *fî'r-Rivâyeti'l-Arabîyyeti'l-Muasıra*. Kahire: Mektebetü'l-Anglo'l-Misrî.
- en-Nedîm, A. (1901). *Selâfetu'n-Nedîm fî Müntehebâtı*. C: 2, Mısır: Matbaatu'l-Hindiyye.
- en-Nessâc, S. H. (1981). *Tatavvur Feni'l-Kıssati'l-Kasîra Fî Mısır*. Kahire: Dâru'l-Meârif.
- Pickering, M. (1993). *Auguste Comte: An Intellectual Biography*. Vol. I. New York: Cambridge University Press.
- Rado, Ş. (2020). *Paris'te Bir Osmanlı Sefiri: Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa Seyahatnamesi*. İstanbul: Türkiye İş bankası Kültür Yayınları.
- er-Rafîî, A. (1966). *es-Secretü'l-Arabîyye ve'l-İhlûlâtü'l-İncilizîyye*. Kahire: Dâru'l-Meârif.
- Sartre, J. (2019). *Varoluşçuluk*. Çev. Asım Bezirci. İstanbul: Say Yayınları.
- Sartre, J. (1981). “Varoluşçuluğun Savunması”. Çev. B. Onaran, *Türk Dili*, XLII/349: 322-349.
- eş-Şarkâvî, A. (1990). *el-Ard*. Kahire: Müessesât b. Abdullah.
- eş-Şarkâvî, A. (1973). *el-Fellâh*. Kahire: Müessesât b. Abdullah.
- Şeyho, L. (1926). *el-Edebu'l-Arabîyye fî'r-Rubil-Evvel min'el-Karni'l-İsrîn*. Beyrut: Dâru'l-Mearife.
- Şûşe, M. (2007). *Nisâun fî Hayâtı Aduvvu'l-Mer'e Tefvîk el-Hakîm*. Kahire: İdâretü'l-Kutup ve'l-Mektebât.
- eş-Şedyâk, F. (1855). *es-Sâk alâ's-Sâk fî mâ Huve'l-Feryâk*. Kahire: el-Mektebetü'l-Arabîyyetu.
- Şeyho, L. (1900). “*Tenâkudu'd-Dîn ve'l-İlm*”, el-Müşrik, Sayı: 6: 303-309.
- et-Tahtâvî, R. (2014). *'Menâhici'l-Elbâbî'l-Misriyye fî Mebâhici'l-Âdâbî'l-Asriyye*. Kahire: Müessesetü Hindâvî.
- et-Tahtâvî, R. (1872). *el-Murşdu'l-Emin li'l-Benâti ve'l-Benîn*. Kahire: el-Medârisu'l-Melekiyye Mısır.
- et-Tahtâvî, R. (2012) *Tahlîsu'l-İbrîz fî Telhîsu'l-Bâriz*. Londra: Hindâvî.
- Teymûr, M. (1960). *Dirasât fî'l Kısra ve'l-Masrah*. Kahire: Mektebetü'l-Adâb.
- Teymûr, M. (1948). *Selvâ fî Mehebbi'r-Rih*. Kahire: Mektebetü'l-Âdâb.
- Teymûr, M. (1939). *Firavnu's-Sagîr*. Kahire: Dâru'l-Meârif.
- Teymûr, M. (1980). *İtticâhâtü'l-Edebi'l-Arabî fî's-Siniyye el-Mie el-Ahire*. Kahire: el-Matbaa Numûzeci.
- Tomar, C. (2004). “Mısır: Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C: 29, İstanbul: TDV Yayınları: 559-563.
- Yalar, M. (2009). *Arap Edebiyatına Giriş*. Bursa: Emin Yayınları.

Dizin

A

- Abarât (Eser) 51
 Abbâs Hâfiz 51
 Abbâsî 21
 Abbâs Mahmûd el-Akkâd 63, 78, 94
 Abbâs Paşa 12
 Abdulkâdir el-Mâzinî 51, 56, 57, 62,
 63, 78, 79, 81, 82, 83, 95, 118, 141
 Abdullah Nedîm 25, 26, 28, 29, 30, 49, 50
 Abdurrahmân el-Belgurgî 51
 Abdurrahman el-Cebertî 39
 Abdurrahman eş-Şarkâvî 20, 25, 38,
 46, 57, 58, 130, 137
 Abdurrahmân eş-Şarkâvî 20, 25, 38,
 58, 137
 Abdurrahmân eş-Sûkrî 51, 53, 78
 Abdülaziz Han 23
 Adalet 29, 34
 Âdemsiz Havva (Havvâ bilâ Âdem) 63, 77
 Ahmed Dâif 27, 53
 Ahmed Hayret Saîd 12, 36, 56
 Ahmet Fâris eş-Şedyâk 37
 Ahmet Fâris eş-Sîdyâk 41, 45
 Ahmet İbrâhîm Fûde 52
 Ahmet Zeki 51

B

- Akkâd 60, 62, 63, 64, 65, 78, 83, 94,
95, 96, 97, 99, 115
Alâ el-Asvânî 28, 36
Ali Mübârek 49
Amerika 61
Arap Baharı 30, 34
Arapça 27, 54, 79
Arap Sosyalizmi 37
Artsybashev 78
Asvânî 58
Aşk 81, 98, 103
Avdetu'r-Rûh 63, 97, 98, 99, 100,
142, 144
Avrupa 11, 16, 17, 26, 49, 50, 51, 52,
54, 107, 111, 119, 125, 134, 135
Ayaktakımı Destanı (Melhemetu'l-
Harâfiş) 46
Azîze 68, 69, 72, 73
- B**
- Balzac 73, 147
Bâriz 29, 33, 39, 40, 112
Batılılaşıma 12, 81, 126
Batıl İnançlar 139
Bediüzzaman el-Hemedânî 48

Bernard Shaw 84, 101, 102
 Betrûs el-Bustanî 45
 Beyân (dergi) 39, 51
 Beyrut 16, 18, 45, 52
 Bir Bebek Evi 84
 Bir Halk Düşmanı 84
 Birinci Dünya Savaşı 24

C-Ç

Câhiz 48
 Cemâleddîn Efgânî 16, 29, 37, 45, 64
 Cezayir 60
 Chateaubriand 52
 Comte 11, 12, 48, 133
 Corci Zeydan 45
 Cordelia 81
 Çok Eşlilik 85

D

Dârülfünun 23
 Davet ve İrşâd Cemiyeti 26
 Din 45, 133, 137
 Dinşâvay Ayaklanması 30
 Divan 78
 Divan Ekolü 78
 Doğu 30, 66, 83, 84, 123, 125, 126, 133, 138, 139
 Doğulu Güvercin (Usfûr mine's-Şark) 60, 63
 Duâu'l-Keravân 63, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 115
 Dumas 73
 Durkheim 11, 133

E

Edib 19, 33, 34, 45, 60, 62, 63, 118, 119, 131, 133, 134, 135
 Edib İshâk 19, 34, 45
 Edip İshak 34
 el-Ard 20, 137

el-Fellâh 20, 38, 49
 el-Fetâ er-Rîfî 53
 el-Fetâtî'r-Rîfiyye 53
 el-İskenderiye (Gazete) 24
 el-Livâ (Gazete) 24
 el-Mesâbihu'z-Zerk 64, 106, 109, 112
 el-Urvetu'l Vuskâ (Gazete) 18
 Emevî 21
 Endüstri Devrimi 58
 Enver Sedat 36, 143
 Ernest Renan 45
 er-Ribâtu'l-Mukaddes 38, 63, 64, 101, 103, 104, 105
 es-Sufûr (dergi) 51, 55
 Eşitlik 33
 Eyyâm 45, 127, 128, 129, 130
 Eyyübî Hanedanlığı 21
 Ezher 18, 19, 26, 45, 85, 118, 126, 127, 128, 130, 131, 134, 135

F

Fatıma Musa 43, 57
 Fecr (dergi) 56
 Fellâh 20, 38, 49
 Feminizm 44
 Feodalite 21
 Ferih Anton 45, 51
 Fethî Gânim 25, 58
 Fikir Hareketleri 15
 Fransa 11, 12, 24, 29, 33, 39, 40, 47, 48, 60, 65, 73, 85, 117, 119, 120, 124, 125, 130, 132, 133, 134, 135
 Fransız Edebiyatı 47
 Fransız İhtilali 83

G

Goethe 51

H

Hadisi İsâ b. Hişâm 50

Halep 78
 Halid 86
 Halil Gânim 25, 58
 Halil Mitrân 51
 Halil (Şair) 18
 Hâmid 50, 65, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 145
 Hanzala (Motifi) 59
 Hasan Mahmûd 56
 Havvâ bilâ Âdem 63, 64, 65, 75
 Hemşire 107
 Henâ' 87
 Henrik Ibsen 84, 101
 Hıdiv Tevfik 22
 Hindistan 23, 24
 Hippolyte Taine 59
 Hortlaklar 84
 Hukuk 23, 131
 Hüdâ Şârâvî 43
 Hürriyet 33, 37
 Hüseyin Fevzi 55, 56
 Hüseyin Heykel 9, 23, 41, 44, 53, 56, 57, 60, 63, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 83, 107, 138, 141, 142, 144, 145
 Hz. Ömer 21

I-i

Ibsen 84, 101
 İsâ Ubeyd 56
 İbn Esîr 19
 İbn Haldûn 19, 48
 İbn Teymiyye 16, 25
 İbnu't-Tabia 79
 İbnü'l- Mukaffa 48
 İbrahim el-Kâtib 33, 62, 63, 64, 65, 78, 79, 80, 81, 83, 95, 96, 118, 139, 141
 İbrâhîm Müveylihî 19
 İbrâhîm Nâci 53
 İbrâhîm Paşa 12
 İbrâhîm Yazıcı 45
 İhsan Abdu'l-Kuddûs 58

İlmî Hayat 44
 İngiltere 13, 22, 24, 25, 27, 28, 32, 36, 44, 47, 65, 75, 89, 106, 123, 130, 146
 İran 111
 İskenderiye 22, 24, 26, 106, 112, 120, 141
 İslâmî Feminizm 44
 İslam Kardeşliği Cemiyeti 26
 İsmail Paşa 12, 24, 36
 İtaat 20, 136
 İzmir 11, 26

J

J. J. Rousseau 23

K

Kadın Hakları 84
 Kadın Sorunsalı 38
 Kahire 16, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 42, 45, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 58, 61, 62, 67, 80, 85, 90, 94, 98, 99, 100, 103, 105, 107, 111, 112, 115, 120, 124, 128, 129, 130, 137
 Kamelyalı Kadın 73
 Kâsım Emîn 19, 21, 42, 43, 65, 73
 Kavalalı Mehmed Ali Paşa 35
 Kemal Karpat 34
 Kerevan Kuşunun Çağrısı (Duâu'l-Keravân) 63, 89
 Kevâkibî 25, 34, 37, 42
 Kıptî 28
 Kölelik 124
 Kutsal Bağlar (er-Ribâtu'l-Mukaddes) 38, 63, 101

L

Labiba Ahmad 44
 Lamartine 52
 Latife Zeyyat 74
 Lenin 56

Leyâlî'r-Rûh 51
 Leyâlî Sath 50
 Leylâ 80, 117
 Londra 29, 30, 49, 57
 Luigi Pirandello 84, 101
 Luvîs Şeyho 45, 52
 Luxor 80
 Lütfî es-Seyid 16, 19, 21, 50, 65, 105

M

Mahbûbe 87
 Mahmûd Hayret 53, 56
 Mahmût Teymûr 25, 31, 38, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 64, 65, 105, 106, 107, 108, 109, 112, 119, 120, 121, 123, 143
 Maksim Gorki 52
 Martin Luther 17
 Marx 11, 147
 Maupassant 51, 52, 55
 Mecmeu'l Bahreyn 49
 Medersetu'l-Hadîse (Yeni Ekol) 55
 Mehmet Akif Ersoy 17
 Mehmet Ali Paşa 12, 34, 35, 54, 60, 110, 111, 128, 130
 Melhemetu'l-Harâfîş 46
 Memlûkler 22, 35
 Menâhicu'l-Elbâbi'l- Mısıriyye 27
 Menfâlûtî 51, 55, 78
 Mesâbihu's-Zerka 64
 Milliyetçilik 26, 53
 Mirâtu'l-Edeb (Gazete) 52
 Misbâhu's-Şark (Gazete) 49
 Modernite 110, 133
 Modernleşme 44
 Moliere 52
 Mûbâssânu'l-Mısri 55
 Muhammed Abdûh 64
 Muhammed Ahmed Şükri 51, 53, 78
 Muhammed Emîn 53

Muhammed Reşid 55
 Muhammed Sibâi 51
 Muhammed Teymûr 25, 31, 38, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 64, 65, 105, 106, 107, 108, 109, 112, 119, 120, 121, 123, 143
 Muhammed Üd 51
 Mukaddime 19
 Mustafa Kâmil 19, 24, 25, 26, 29
 Müslüman Kardeşler Cemiyeti 32
 Müveylihî 19, 55

N

Napolyon 12, 15, 22, 39, 44
 Nâsif Yazıcı 45
 Nazârat 51
 Nebeviye Musa 43
 Necip Haddâd 51
 Necip Mahfûz 28, 32, 38, 46, 57, 94, 130, 139
 Neciyye 79, 80, 82, 141
 Nesim Paşa 20
 Nietzsche 51
 Nikola Haddad 53
 Norveç Kadın Hakları Birliği 84

O-Ö

On İki İmam 135, 140
 Osmanlı Devleti 13, 15, 22, 25, 26, 28
 Özgürlük 71, 118

P

Paris 18, 24, 25, 29, 39, 111, 119, 123, 131, 132
 Paris Barış Konferansı 25
 Pirandello 84, 101

R

Ramses Tiyatrosu 55

Red alâ'l-Dehriyyin 17
 Reform 11, 133
 Reformist 21
 Remzî 75, 76, 77
 Reşit Rıza 45
 Rifâa' Râfi et-Tahtâvî 33, 39, 111
 Roma 43
 Rönesans 11, 12, 46, 133
 Ruhun Dönüşü (Avdetu'r-Rûh) 63, 97
 Rüşvet 116

S-Ş

Sa'd Zağlul 19, 57
 Sahabe 65
 Sahte Cumhuriyet (Cumhûriyye Kenne) 28
 Saîd Paşa 12, 36
 Sanayi Devrimi 133, 138
 Sanin 78, 79
 Sâra 60, 62, 63, 64, 65, 94, 95, 96, 97, 115
 Schiller 51
 Schopenhauer 51
 Sefalet 64, 85, 113
 Sefalet Ağacı (Şecerâtu'l-Bûs) 64, 85, 113
 Sefaretname 39
 Selim el-Bustânî 41
 Selvâ fi Mehebbi'r-Rih 38, 61
 Semiha 79, 80, 82, 141
 Sevgi 97, 99
 Sheakspere 52
 Sıdkî Paşa 20
 Simon 12
 Sîza Neberâvî 43
 Sosyal Bilimler 44, 123
 Sosyoloji 59
 Sömürge 57
 Stael 59
 Sudan 35, 66, 67, 145
 Sufûr (dergi) 51, 55
 Sultan II. Abdulhamid Han 25
 Suriye 35, 60

Sünnî 31
 Süveyş Kanalı 12, 36, 143
 Şabân Fehmî 53, 106, 107, 129
 Şecerâtu'l-Bûs 64, 65, 85, 96, 116, 117
 Şehhâte Ubeyd 56
 Şeyh Ali 80
 Şia 31
 Şiblî Şemîl 42, 45
 Şii 21, 127
 Şöhret 87
 Şûşu 79, 80, 82, 104, 141

T

Tabâiu'l-İstibâd ve Mesâriu'l-İstibâd 34
 Tabakalaşma 38, 60, 121, 143
 Taberî 19
 Tâhâ Hüseyin 9, 19, 25, 26, 30, 33, 45, 53, 55, 56, 57, 60, 62, 63, 64, 65, 67, 83, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 106, 111, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138
 Tâhîr Lâşin 57, 74, 75
 Tahlisu'l-İbriz 33, 39
 Tahlisu'l İbriz fi Telhîsu'l-Bâriz 29
 Tahrîru'l-Mer'e 42, 43
 Tahtâvî 27, 29, 33, 34, 37, 39, 40, 41, 49, 51, 110, 111, 112, 133
 Tanta 18
 Taşra 63, 73
 Teselli 97
 Tefvîk el-Hakim 38, 56, 60, 63, 64, 65, 84, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 122, 123, 124, 125, 126, 131, 132, 138, 139, 142
 Ticaret 24
 Ticaret (Gazete) 24
 Toplumsal Adalet 34
 Toplumsal Eleştiri 20
 Toplumsal Hayat 31

Tufan 24
Türkiye 34, 39

U-Ü

Urâbî İsyanı 33
Urâbî Paşa 22, 23, 26, 29
Usfûr mine'-ş-Şark 60, 63, 123, 124,
125, 126, 131, 132, 138, 139
Üçleme 28, 32, 46
Ütopya 138, 146

V

Vadideki Zambak 73
Varlık 34
Vatan 108, 132
Vatanseverlik 27
VEFD 25, 43, 44, 65
Victor Hugo 52

Y

Yahudi 31, 95
Yahyâ Hakkı 56
Yalan 82, 119
Yavuz Sultan Selim 22, 31
Yeni Ekol (Medersetü'l-Hadise) 55, 56, 74
Yevmiyyât Nâib fi'l-Eryâf 63, 122
Yirmisekiz Mehmet Çelebi 39
Yozlaşma 118
Yûsuf es-Sibaî 58
Yusuf İdris 57
Yûsuf İdris 57, 58
Yûsuf Şelhat 42

Z

Zengin Kadın-Fakir Kadın İkilemi 66
Zeyneb el-Gazalî 44
Zukâku'l-Midak 38
Zübeyde 88

MISIR ROMANINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Farklı coğrafi özelliklere ve farklı tarihi geçmişe sahip ülkelerin sırf aynı dili konuştukları ve aynı dilde eser verdikleri için Arap edebiyatı adı altında değerlendirilmesinin aksine; her ülke romanının kendi yerel renkleriyle farklılaştığı ve ele aldığı sorunsalların sosyal ve siyasi yapıdan beslendiği gerçeğinden hareketle, bu eserde sadece Mısır romanı ele alınmıştır.

Dini inanç, siyasi tercih, norm ve geleneklerden oluşan toplumsal yapıyı kucaklayan Mısır romanı, Muhammed Hüseyin Heykel'in *Zeyneb* (1914) adlı eserinden itibaren kırsalda ve şehirde toplumun her katmanını karakterize etmiş, Mısır sosyal ve siyasi tarihinin not defteri olmuştur. Mısır romanını ve Mısır toplum yapısını anlamak, döneme hâkim fikrî dizini anlamaktan geçecektir. Tarihe mal olmuş olayların ardında yatan duygusal arka plan, değişimin sancılı yüzü ve Mısır insanının tarihi seyir içindeki tavrı, Mısır romanının derinliklerinde gizlidir.

Eleştirel bir bakışın sergilendiği bu çalışmada, edebiyat ve sosyoloji arasındaki ilişkiden yola çıkarak ilk örneklerinden itibaren XX. yüzyılın ilk yarısına kadar olan süreçte roman sanatının sorunsallaştırdığı sosyal ve siyasi gündeme işaret edilmiş, alt yapıyı oluşturan fikir hareketleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın temeyyüz eden özelliği, bu sorunsalları beslediği yapıyla ilişkilendirerek ele almasıdır.

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

ISBN 978-625-5905-16-1

9 786255 905161